

– гарантують виконання завдань кримінального провадження.

Отже, процесуальним строкам належить важлива роль як гарантії права на свободу та особисту недоторканість, відшкодування завданої шкоди та відновлення справедливості. Кримінальні процесуальні строки, за своєю суттю є юридичними фактами, що тягнуть за собою виникнення, зміну чи припинення процесуальних прав і обов'язків учасників кримінального провадження. Збіг процесуальних строків на стадії досудового розслідування також може бути підставою для настання правових наслідків. Строки можна вважати процесуальними гарантіями своєчасного проведення слідчих (розшукових), інших процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень, а отже гарантією забезпечення швидкого досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України станом від 06.11.2022 / Верховна Рада України. 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Кушнерьов В. М. Правова природа та місце процесуальних строків в кримінальному процесі України. Європейські перспективи. 2017. № 2. С. 224– 229.

3. Павловський В.В. Загальні положення досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. 246 с.

Гльчишин Юлія Тарасівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету № 1 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Дуфенюк Оксана Михайлівна,

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Тема ідентифікації осіб набуває особливої гостроти в умовах агресивної, широкомасштабної війни. Необхідність ретельного документування порушень міжнародного гуманітарного права, виявлення численних місць катувань та масових поховань на деокупованих територіях, складність проведення експертних досліджень та зростання потреби застосування інноваційного обладнання і криміналістичних засобів зумовило посилення уваги науковців і практиків до питання ідентифікації осіб та напрацюванні механізмів взаємодії задля досягнення ефективних результатів. Метою

цього дослідження є окреслення комплексу проблемних питань, пов'язаних із реалізацією ідентифікаційних завдань під час розслідування воєнних злочинів.

Відповідно до пункту 6 частини першої статті 3 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» ідентифікацією особи є процес встановлення особи шляхом порівняння наданих даних (параметрів), у тому числі біометричних, з наявною інформацією про особу в реєстрах, картотеках, базах даних тощо. Цей процес може включати в себе різні методи та техніки, залежно від обставин. До основних методів ідентифікації загиблих належить: (1) візуальний метод – огляд, документування анатомічних ознак, особливих прикмет, проведення впізнання; (2) дактилоскопічний метод – дослідження відбитків пальців; (3) дентальний метод – дослідження стоматологічного статусу (зміни фізіологічного стану зубо-щелепового апарату); (4) антропологічний метод – дослідження скелетованих останків, фрагментів тіла; (5) ДНК метод – дослідження геномної інформації (профілю) особи.

Дентальний та антропологічний методи ідентифікації мало розвинені в практиці українських криміналістів. Візуальний та дактилоскопічний методи не завжди придатні для застосування через відсутність доступу до місця події, а при деокупації територій виявлення трупів з ознаками пізніх посмертних змін, руйнування біологічного матеріалу, наприклад, гнилісними змінами шкірного покриву. За таких обставин важливе значення для встановлення осіб потерпілих набуває використання ДНК технологій.

Процес ДНК-ідентифікації передбачає: по-перше, збирання еталонних зразків, відібрання посмертних зразків, по-друге, ДНК-аналіз для визначення генетичних ознак еталонних і посмертних зразків, їх порівняння і статистичне оцінювання збігу або біологічної спорідненості. Вирізняють еталонні зразки двох видів: (1) прижиттєві зразки ймовірної жертви (раніше збережені медичні зразки або біологічний матеріал з особистих речей), використовують для прямого порівняння; (2) зразки від родичів загиблої особи, використовують для аналізу родинних зв'язків.

Проте і в цьому напрямі ідентифікації помітними є проблеми. Вчені слушно зауважують, що масштабність завдань щодо отримання зразків і здійснення порівняльного аналізу у разі масових поховань, коли кількість загиблих точно не визначено, як це має місце в нинішньому збройному конфлікті в Україні, зумовлює виняткову складність процесів ідентифікації [1, с. 31–32]. Dodatkowo, ідентифікаційний процес значно ускладнюється, коли, труп перебував тривалий час на відкритому вологому повітрі, був похований у вологих ґрунтах; труп похований у «масових могилах», оскільки це сприяє процесам гниття, аутолізу, сапоніфікації (омиленню) трупа;

труп фрагментований внаслідок тяжких вибухових, вогнепальних та інших травмувань; труп кілька разів переміщався сторонніми особами, змінювалось місце поховання, при цьому частково змінювалася і слідові картина [2, с. 371].

В сучасних умовах перед Експертною службою МВС України постали два рідкісні й для світової експертної практики виклики, відповідь на які зумовила стрімку еволюцію національної судової експертизи. Перший виклик – *операційний (процедурний)* – полягає у масовості запитів на молекулярно-генетичну ідентифікацію невідомих осіб. Другий виклик – *субстанційний (змістовний)* – полягає у частому надходженні для експертизи надзвичайно складного матеріалу для ДНК-аналізу. Успішне дослідження таких об'єктів потребує пошуку нових наукових рішень, а також корегування регламентованих чинною методикою процедур [3, с. 13].

Вказаний перелік викликів слід доповнити ще двома компонентами – *економічний* та *кадровий*. Практика довела, що розслідування воєнних злочинів потребує витрат значних ресурсів. ДНК-аналіз є доволі коштовним методом дослідження, який потребує сучасне технічне і висококваліфіковане кадрове забезпечення. Але навіть якщо лабораторія акредитована, відповідає високим стандартам, вона може не мати технічної та кадрової можливості впоратись з великим об'ємом робочого навантаження [4, с. 79–80]. Отже, стрімко зростає потреба висококваліфікованих фахівців проведення генетичних досліджень.

Варто зауважити, що з перших днів деокупації територій в Україні почали діяти численні місії з надання міжнародної допомоги при розслідування воєнних злочинів, адже відповідно до ст. 15 Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень «Держави-учасниці співробітничать одна з одною та надають одна одній найповніше сприяння в наданні допомоги жертвам насильницьких зникнень, у розшуку, у визначенні місцезнаходження чи звільненні зниклих осіб, а в разі смерті – в ексгумації, ідентифікації особи зниклих та поверненні їхніх останків». У межах міжнародної правої допомоги, що відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 541 КПК України передбачає проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою, здійснюється створення спільних слідчих груп. В українському законодавстві поняття спільних слідчих груп не передбачено, однак в науковій юридичній літературі зазначено, що це міжнародна група, утворена за взаємною згодою компетентних органів двох або більше держав для проведення кримінальних розслідувань в одній або декількох держав, що створюють таку групу з певною метою і на певний період [5, с. 131].

Одними з перших, хто невідкладно прибув для допомоги українським правоохоронцям для розслідування воєнних злочинів у складі спільних слідчих груп на деокупованих територіях, були експерти Національної жандармерії Франції. Вони надали мобільну ДНК-лабораторію, яку вперше протестували в Ізюмі (Харківська область) після звільнення міста у вересні 2022 року, коли на околиці міста було виявлено масове поховання 447 людських тіл. Наявність такої лабораторії значно прискорила процес ідентифікації [6]. Слід зазначити, що мобільна лабораторія і надалі успішно використовується для фіксації злочинів країни-агресора на території України. Водночас проблемою залишається недостатньо урегульований порядок використання даних експрес досліджень вилучених з місця події зразків, визнання джерелами доказів висновків, які підготовлені закордонними фахівцями тощо.

Ідентифікація важлива не тільки для встановлення потерпілих, але й для встановлення злочинців. У цьому контексті важливою є ініціатива Європолу щодо створення спеціальної робочої групи (OTF), покликаної ідентифікувати підозрюваних та підтвердити їхню причетність до воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду, шляхом збору та аналізу інформації з відкритих джерел інформації. Це ще один важливий напрям реалізації ідентифікаційних завдань. У даному проєкті беруть участь 14 країн: Бельгія, Франція, Німеччина, Ірландія, Італія, Литва, Нідерланди, Португалія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Норвегія, Велика Британія та США [7].

Підсумуємо викладене. В умовах агресивної війни система кримінальної юстиції має виявляти достатню гнучкість та адаптивність до нових реалій функціонування, розвивати певні галузі та напрями діяльності, які виявляються найбільш актуальними в сучасному порядку денному. До таких напрямів варто віднести криміналістичну ідентифікацію людини. Ця сфера наукового знання та практичної діяльності потребує посиленої уваги в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Степанюк Р. Л., Гусєва В. О. Організаційні засади ДНК-ідентифікації загиблих унаслідок надзвичайних подій із масовими жертвами. *Криміналістичний вісник*. 2023. № 1. Т. 39. С. 29–38. DOI: 10.37025/1992-4437/2023-39-1-29.

2. Дуфенюк О. М. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний електронний журнал*. 2022. № 4. С. 369–374. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/88>.

3. Костіков І. Ю., Марійко В. В., Щербакова Ю. В., Мартиненко С. В., Сірвіля А. І., Сандалович Б. О., Аббасов Р. Г. Молекулярно-генетична ідентифікація осіб, загиблих під час російської збройної агресії проти України: успіхи та проблеми.

Криміналістичний вісник. 2023. № 1. Т. 39. С. 10–28. DOI: 10.37025/1992-4437/2023-39-1-10.

4. Мішалов, В. Д., Войченко, В. В., Козлов, С. В. Комплексний підхід проведення ідентифікації тіл загиблих осіб в умовах збройного конфлікту. *Morphologia*. 2022. № 3. Т. 16. С. 76–82. DOI: <https://doi.org/10.26641/1997-9665.2022.3.76-82>.

5. Красноборова М. П. Кадрове забезпечення спільних слідчих груп, створених у межах міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 5. Т. 2. С. 130–134. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.5-2.24>.

6. Матола В. Міжнародна підтримка розслідувань воєнних злочинів. *Юридична газета*. 29.03.2023. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/mizhnarondna-pidtrimka-rozsliduvan-voennih-zlochiv.html>.

7. Європол створив спеціальну робочу групу для надання допомоги у розслідуванні міжнародних злочинів, які скоїла Росія в Україні з лютого 2022 року. URL: <https://kyiv24.news/news/yevropol-stvoryu-robochu-grupu-dlya-rozsliduvannya-rosijskyh-zlochyniv-yaki-krayiny-doluchylysa>.

Капацин Владислав Сергійович,

курсант навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Горбач-Кудря Іванна Анатоліївна,

старший викладач кафедри поліцейського
права Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ Ю. І. АЗАРОВА ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ПРАВООХОРОНЦІВ

Усміхнений, бадьорий, щасливий, обдарований, несхитно порядний [1, с. 154]. Такими словами завжди згадують професора кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доктора філософії, професора, академіка Української академії наук Юрія Азарова [2]. Досягнення його наукової діяльності та педагогічний внесок пов'язані із заснуванням наукової школи, написанням та друком численних праць і підручників.

Нові виклики сьогочасного суспільства, стрімкий технологічний розвиток, постійне загострення криміногенної ситуації, пов'язане із воєнними злочинами РФ на території України, обумовлюють встановлення орієнтирів у професійному зростанні правоохоронців та